

Vabariigi Valitsuse määruse „Haaslava valla, Mäksa valla ja Võnnu valla osas haldusterritoriaalse korralduse ja Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 1995. a määruse nr 159 „Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine“ muutmise“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Vabariigi Valitsuse määruse „Haaslava valla, Mäksa valla ja Võnnu valla osas haldusterritoriaalse korralduse ja Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 1995. a määruse nr 159 „Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine“ muutmise“ eelnõu (edaspidi *eelnõu*) eesmärgiks on Eesti haldusterritoriaalse korralduse muutmise uue haldusüksuse moodustamisel kohaliku omavalitsuse üksuste (edaspidi ka *omavalitsus*) volikogude algatusel. Eelnõu toetub omavalitsuste initsiatiiivile algatada omaalgatuslikult omavalitsuste ühinemine moodustamiseks tugevam, võimekam ja jätkusuutlikum omavalitsusüksus.

Eestis on hetkel 15 maakonda ning 213 omavalitsust, mis jagunevad 183 vallaks ja 30 linnaks. Eelnõuga muudetakse haldusterritoriaalset korraldust Tartu maakonnas, mille käigus moodustub kolme Tartu maakonna koosseisu kuuluva omavalitsusüksuse ühinemise teel üks uus omavalitsusüksus. Hetkel kuulub Tartu maakonda kolm linna ja 19 valda, pärast haldusterritoriaalse korralduse muutmist jääb maakonda kolm linna ja 17 valda¹. Omavalitsuste koguarv Eestis väheneb kavandatavate muudatuste tulemusena kahe omavalitsuse võrra 211-le, kokku 181 valda ja 30 linna^{2,3}.

Ühinevad omavalitsused on⁴:

- 1) Haaslava vald (pindala 110,0 km² ja rahvaarv 2186),
- 2) Mäksa vald (pindala 133,5 km² ja rahvaarv 1752),
- 3) Võnnu vald (pindala 232,6 km² ja rahvaarv 1162).

Eelnõuga rahuldatakse sisuliselt Haaslava valla, Mäksa valla ja Võnnu valla osas esitatud taotlused haldusterritoriaalse korralduse muutmiseks ning moodustatakse nimetatud valdade ühinemise teel uus haldusüksus nimega Kastre vald (kogupindala 476,1 km², rahvaarv 5 100⁵).

¹ Arvestades vaid eelnõus esitatud ühinemist. Vabariigi Valitsuse 29.12.2016 määruste nr 168 ja 06.01.2017 määruse nr 4 jõustumisel väheneb omavalitsuste koguarv Tartu maakonnas 8 omavalitsuse võrra 14-le, kokku kaks linna ja 12 valda.

² Arvestades vaid eelnõus esitatud ühinemist. Vabariigi Valitsuse 21.07.2016 määruste nr 82 ja 83, 22.12.2015 määruste nr 151-153, 29.12.2016 määruste nr 168-174 ja 06.01.2017 määruste nr 3-5 jõustumisel väheneb omavalitsuste koguarv Eestis 41 omavalitsuse võrra 172-le, kokku 148 valda ja 24 linna. Arvestades Vabariigi Valitsuse istungile esitatud Antsla valla, Haanjamaa valla, Hiiumaa valla, Häädemeeste valla, Kanepi valla, Kastre valla, Kehtnakandi valla, Lahemaa valla, Lääneranna valla, Mulgi valla, Märjamaa valla, Paide linna, Põhja-Pärnumaa valla, Põhjaranniku valla, Pärnu linna, Saarde valla, Tori valla ja Vastseliina valla moodustamise eelnõusid väheneb omavalitsuste koguarv veel 34 omavalitsuse võrra 138-le, kokku 116 valda ja 22 linna.

³ Kuna taotletud haldusterritoriaalse korralduse muudatus jõustub 15. oktoobri 2017 toimuva korraliste kohaliku omavalitsuse volikogu valimiste käigus koos teiste haldusreformi käigus läbiviidatavate ühinemistega, siis muutub omavalitsuste koguarv ning valdade ja linnade arv veelgi.

⁴ Elanike arv rahvastikuregistri andmetel 1. jaanuari 2017 seisuga.

⁵ Elanike arv rahvastikuregistri andmetel 1. jaanuari 2017 seisuga, ühinemise hetkeks on muutunud.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Rahandusministeeriumi regionaalhalduse osakonna nõunik Kaie Künigas (e-post kaie.kyngas@rahandusministeerium.ee; tel 611 3080), eelnõu ja seletuskirja koostamises osalesid ka regionaalarengu osakonna õigusnõunik Olivia Taluste (e-post olivia.taluste@rahandusministeerium.ee; tel 611 3092) ja regionaalhalduse osakonna nõunik Ave Viks (e-post ave.viks@rahandusministeerium.ee; tel 611 3079).

Eelnõu õiguslikku kvaliteeti kontrollis Rahandusministeeriumi õigusosakonna jurist Heili Jaamu (e-post heili.jaamu@fin.ee; tel 611 3645). Eelnõu on keeleliselt toimetanud Rahandusministeeriumi õigusosakonna keeleteimetaja Sirje Lilover (e-post sirje.lilover@fin.ee; tel 611 3638).

1.3. Märkused

Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõuga ega Euroopa Liidu õiguse rakendamisega.

Eelnõu on seotud Eesti Keskerakonna, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna ning Isamaa ja Res Publica Liidu valitsusliidu aluspõhimõtete 2016-2019. aasta 8. peatüki eesmärgiga „Kohalike omavalitsuste otsustusõiguse ja vastutuse suurendamiseks ühiskonnaelu juhtimisel ja korraldamisel viime ellu haldusreformi“.

Eelnõuga muudetakse Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 1995. a määruse nr 159 „Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine“ kehtivat redaktsiooni, avaldamismärkega RT I, 29.08.2014, 16, Tartu maakonda käsitlevas osas.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb neljast paragrahvist, millega muudetakse haldusterritoriaalset korraldust, määratakse uuele haldusüksusele nimi ja piirid ning korraldatakse piiride kandmine riigi maakatastri kaardile. Eelnõuga muudetakse ka Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 1995. a määrust nr 159 „Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine“. Eelnõus sätestatakse haldusterritoriaalse korralduse muutmise jõustumise aeg.

Ülevaade ühinemismenetlusest ja läbirääkimistest

Mäksa Vallavolikogu tegi 25.07.2016 otsusega nr 36 „Haldusterritoriaalse korralduse muutmise algatamine ja ettepaneku tegemine läbirääkimiste alustamiseks“ ettepaneku Luunja Vallavolikogule ja Võnnu Vallavolikogule alustada läbirääkimisi haldusterritoriaalse korralduse muutmiseks eesmärgiga moodustada omavalitsuste ühinemise tulemusena uus omavalitsusüksus. Võnnu Vallavolikogu nõustus oma 22.09.2016 otsusega nr 30 „Seisukoha võtmine Mäksa Vallavolikogu 25.07.2016.a. otsuse nr 36 "Haldusterritoriaalse korralduse muutmise algatamine ja ühinemisläbirääkimiste alustamiseks ettepaneku tegemine" kohta“. Luunja Vallavolikogu nõustus 06.10.2016 otsusega nr 74 „Vastus Mäksa Vallavolikogu 25.07.2016. a otsusele nr 36“ osaliselt ning otsustas alustada haldusterritoriaalse korralduse muutmise eesmärgil läbirääkimisi üksnes Mäksa vallaga.

Läbirääkimiste alustamisest ühise omavalitsuse moodustamiseks oli huvitunud ka Haaslava vald ning Mäksa Vallavolikogu tegi uuendatud läbirääkimiste ettepaneku Haaslava

Vallavolikogule, Luunja Vallavolikogule ja Võnnu Vallavolikogule oma 17.10.2016 otsusega nr 48 „Mäksa Vallavolikogu 25.07.2016. a otsuse nr 36 „Haldusterritoriaalse korralduse muutmise algatamine ja ettepaneku tegemine läbirääkimiste alustamiseks“ muutmise“. Haaslava Vallavolikogu nõustus oma 19.10.2016 otsusega nr 76 ja Võnnu Vallavolikogu nõustus oma 27.10.2016 otsusega nr 31. Luunja Vallavolikogu keeldus esitatud ettepanekust 27.10.2016 otsusega nr 84.

Lähtudes läbirääkimiste ning menetlustoimingute tulemustest võtsid Haaslava Vallavolikogu, Mäksa Vallavolikogu ja Võnnu Vallavolikogu 22. detsembril 2016 vastu otsused haldusterritoriaalse korralduse muutmiseks eesmärgil moodustada ühinemisel uus haldusüksus Kastre vald.

Ühinevad omavalitsused on aastakümnete jooksul üha enam olnud seotud üksteisega, mida on soodustanud asjaolu, et Tartu linnaga on tihe koostöö nii tööalaselt, kui ka teenusrände (era- ja avalike teenuste tarbimine) kaudu. Liituvate valdade ühenduste olemasolu annab võimaluse tagada funktsionaalselt terviklik vald. Kolme valla ühinemise tulemusena moodustub üks Tartu linna lähivööndi piirkond, mille elanike töö- ja tarbimISRänne on intensiivne. Ühinemiskiirkonna kaugemate piirkondade integreerimine uues omavalitsuse üksuses eeldab sihipäraseid meetmeid, ennekõike ühistranspordi paremat korraldust ja teenuste optimaalsemat osutamist piirkonnas.

Ühinemiskiirkonna arengu tähtis eeldus on tugev kohalik kogukond ja elanike sotsiaalne kaasatus (kohaliku kogukonnaalgatuse, omakultuuri viljelemise, kogukonnateenuste osutamise jms kaudu). Kohaliku omaalgatuse toetamine on aidanud ääremaalistes piirkondades alal hoida kohaliku arengu jaoks väärtuslikku inimressurssi, kasvatades teotahelisi ja kogukondlikult aktiivseid inimesi. See on aidanud säilitada ka väljarännanute sidet oma varasema kogukonna ja kodupaigaga ning vältida kohalikust elust võõrandumist. Omakultuurile tugineva kohaturunduse ja traditsiooniliste toodete valmistamine ja turustamine on aidanud muuhulgas elavdada kohalikku majandustegevust.

Senine ühinevate omavalitsuse üksuste koostöö (nii omavahel kui erasektori ja mittetulundussektoriga) on piirkondlikus arendustegevuses ja avalike teenuste osutamisel olnud vähene. Avaliku ja erasektori koostöö aktiivsem kasutuselevõtt tähtsustub edaspidi veelgi, mil siinse majanduskasvu tagajärjel langeb Eesti välja EL ühtekuuluvuspoliitika konvergensipiirkonna abisaajate regioonide hulgast ning tekib vajadus piirkondlike investeeringu- ja arendusvajaduste katmiseks suurel määral uutest finantsallikatest EL struktuurfondide kõrval.

Ühinemiskiirkonnas on omavalitsusi, kes on arengukavade koostamisel arvestanud tulevikus ees ootava haldusreformiga. Ühinemiskiirkonna omavalitsuste arengukavades seatud eesmärgid on reaalsem saavutada ühinenud omavalitsusena.

Omavalitsused tõid välja, et:

- Ühinemine loob eeldused omavalitsuse elanike elukvaliteedi parendamiseks ning infrastruktuuri arendamiseks;
- Ühinemine võimaldab tagada kogu piirkonna tervikliku ja tasakaalustatud arengu ning ühtse professionaalse juhtimise, mis on eelduseks kohaliku omavalitsuse jätkusuutlikule tegevusele ning majandusliku potentsiaali kasvule, sealhulgas võimekusele osaleda planeerimises ja koostööprojektides;

- Ühinemisega tagatakse omavalitsusüksuse suurem haldussuutlikkus, kvaliteetsemate avalike teenuste osutamine, kasutades selleks paremini olemasolevat inimvara ning hoonete ja vara ressursi. Suuremas omavalitsusüksuses on võimalik osutada ka selliseid teenuseid, mille sihtrühm eraldiseivates valdades on liiga väike;
- Suurem eelarve võimaldab koondada ressursse prioriteetsete tegevuste kiiremaks ja kvaliteetsemaks läbiviimiseks ning maandada paremini finantsriske;
- Suuremal territooriumil on võimalik edukamalt ellu viia detsentraliseeritud juhtimist, st kohaliku kogukonna kaasamist ja külaliikumise erinevate võimaluste kogukonnateenuste arendamisel. Ühinemise tulemusena väheneb piirkonnasisene rivaalitsemineühiselt on võimalik strateegilisemalt planeerida piirkonna sotsiaalmajanduslikku arengut (lasteaiad, koolid, huviharidus, sotsiaalasutused, vaba aja ja sportimise võimalused) tagades elanikele teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi kõigis piirkondades.

Arvestades senist koostööd, ajaloolist, kultuurilist ja geograafilist seotust, seadsid ühinevad omavalitsused ühiseks eesmärgiks ühinevate kohaliku omavalitsuse üksuste kui kogukondade jätkusuutliku arengu ja strateegilise juhtimisvõimekuse suurendamise läbi nende tugevuste ning arengupotentsiaali maksimaalse kasutamise, andmaks olulise tõuke moodustuva kohaliku omavalitsuse üksuse terviklikkuse suurendamise ja tasakaalustatud arengusse. Ühinemine võimaldab vähendada (pehendada) negatiivseid tendentse senistes arengutes, parandada omavalitsuse elanike elukvaliteeti, arendada igapäevaelu ja taristut.

Ühinemine on eluliselt tähtis nii elanike elukvaliteedi parendamiseks kui tänaste kogukondade integreerituse ja identiteedi säilitamiseks. Samas võimaldab avaliku sektori sünergia paremini käivitada Tartumaa majandus- ja tööhõivepotentsiaali. Panustatakse tegevustele, mis looks ühinemipiirkonnas soodsama pinnase mitmekesise väike- ja mikroettevõtluse arenguks.

Ühinemisega soovitakse saavutada moodustuva kohaliku omavalitsuse üksuse sotsiaalne, majanduslik, kultuuriline, administratiivne ja territoriaalne terviklikkus, suurendada haldussuutlikkust, säilitada ühinevate omavalitsuse üksuste omapära ja arendada väljakujunenud koostööd. Ühinemise käigus soovitakse moodustada jätkusuutlik tugev vald, mida iseloomustab toimiv mitmekesine haldus- ja teenuskeskuste võrgustik, turvaline elukeskkond, kus on olemas konkurentsivõimelised vaba-aja veetmise võimalused, head transpordiühendused, mis vastavad inimeste liikumis- ja tööhõive vajadustele ning kõrge arengupotentsiaal ühtse piirkonnana.

Ühinemisläbirääkimiste käigust avalikkuse ja asjaosaliste teavitamiseks informeeriti kodulehtede vahenduse, Mäksa ja Võnnu vallal oli kodulehel eraldi alaleht haldusreformist.

Ühinemislepingu eelnõu ja lisad avalikustati 18. novembrist 9. detsembrini valdade veebilehtedel ja vallavalitsuse hoonetes. Kokku laekus 23 ettepanekut või kommentaari. Kõik saabunud ettepanekud ja kommentaarid vaadati läbi juhtkomisjoni poolt ning koostatud õiend edastati volikogudesse kinnitamiseks.

Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 7 lõike 8 ja § 9 lõike 6 punkti 3 kohane elanike küsitlus viidi läbi 4.-5. detsembril 2016. Küsitlusel sai avaldada arvamust ka ühinenud omavalitsuse nime valikul (Kagu-tartumaa vald või Kastre vald).

Elanike arvamuse väljaselgitamise tulemused on esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Elanike arvamuse väljaselgitamise tulemused

	Hääleõiguslike elanike arv	Vastanuid	Osaluse %	JAH	%	EI	%
Haaslava vald	1711	184	10,8	143	77,7	39	21,2
Mäksa vald	1388	132	9,5	118	89,4	12	9,1
Võnnu vald		75		62	82,7	13	17,3
Kokku		391	12,6	323	82,6	64	16,4

Allikas: Haaslava valla, Mäksa valla ja Võnnu valla volikogude otsused elanike küsitluste tulemuste kinnitamiseks.

Omavalitsuse nime valikul eelistati kõikides omavalitsustes Kastre valla nime.

Haaslava Vallavolikogu esitas 29.12.2016, Mäksa Vallavolikogu esitas 27.12.2016 ja Võnnu Vallavolikogu 30.12.2016 Tartu maavanematele taotluse haldusterritoriaalse korralduse muutmiseks koos Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 9 lõike 9 kohaste dokumentidega. Tartu maavanem edastas 30.12.2016 kirjaga nr 1-2/3915-1 maavanemale esitatud ühinemisdokumentatsiooni Rahandusministeeriumile.

Rahandusministeerium on omavalitsusüksuste esitatud haldusterritoriaalse korralduse muutmise taotlused koos lisadega läbi vaadanud ning toetab taotluses esitatud omavalitsuste haldusterritoriaalse korralduse ja sellega seotud piiride muutmist. Esitatud dokumendid on kooskõlas kehtivatest õigusaktidest tulenevate nõuetega.

Vabariigi Valitsuse nõustamiseks haldusreformi seaduse § 5 lõike 4 alusel moodustatud Lõuna-Eesti piirkondlik komisjon arutas esitatud haldusterritoriaalse korralduse muutmise seonduvat 9. jaanuari 2016 koosolekul, Komisjon toetab algatatud ühinemist, mille tulemusena moodustatakse omavalitsusüksuse soovituslikule suurusele vastav omavalitsus.

Eelnõu § 1 lõikega 1 muudetakse haldusterritoriaalset korraldust selliselt, et Haaslava valla, Mäksa valla ja Võnnu valla ühinemise teel moodustatakse uus kohaliku omavalitsuse üksus Kastre vald.

Nimetatud valdade volikogud otsustasid 22. detsembril 2016 tehtud ostustega taotleda haldusterritoriaalse korralduse muudatust ning kinnitasid ühinemislepingu. Ühinemislepingu punktiga 4.3 on sätestatud, et uus kohalik omavalitsus on avalik-õiguslik juriidiline isik nimega Kastre vald. Omavalitsusüksuse keskus hakkab asuma Kurepalu külas. Ühinemislepingu punktis 6.3 on sätestatud, et ühendvalla volikogu otsustab teenuskeskuses osutatavate teenuste mahu ja teenistujate arvu, tagades vähemalt ühe hoolekande spetsialisti olemasolu teenuskeskuses ning tagades vähemalt ühe teenuskeskuste olemasolu ühinemiselsetes haldusüksustes Võnnu alevikus ning Melliste või Poka külas.

Ühinevate omavalitsuste ühinemisdokumendid koos ühinemislepinguga on kättesaadavad:

Haaslava valla dokumendid: <http://delta.andmevara.ee/tartu/dokument/833521>

Mäksa valla dokumendid: <http://delta.andmevara.ee/tartu/dokument/832001>

Võnnu valla dokumendid: <http://delta.andmevara.ee/tartu/dokument/833494>

Eelnõu § 1 lõikega 2 määratakse uue moodustuva haldusüksuse nimeks „Kastre vald“.

04.-05.12.2016 viidi läbi rahvaküsitlus kõigis kolmes ühinevas vallas, et selgitada välja elanikkonna eelistus loodava omavalitsusüksuse nime suhtes. Nime variantidena oli üles seatud kaks nime: Kagu-Tartumaa vald ja Kastre vald. Mäksa vallas eelistas 132 küsitluses osalejast 92 isikut Kastre nime. Haaslava vallas eelistas 184 osalejast Kastre valla nime 114 isikut. Võnnu vallas pooldas 17 isikut Kastre valla nime.

Juhtkomisjon hääletas (13.12.2016 koosolekul) lisaks rahvaküsitlusel Haaslava ja Mäksa valla elanike eelistusena märgitud Kastre nimele ka rahvaküsitlusel mitte üles seatud nimede Võnnu ja Kurepalu nimede vahel, kuna rahvaalgatuse korras koguti Kurepalu nime poolt 173 allkirja ja Võnnu nime poolt 537 allkirja. Esimesena välistati hääletuse tulemusel Võnnu nimi tulemusega 6 poolt ja 3 vastu, teises hääletusvoorus välistati Kurepalu nimi tulemusega 6 poolt ja 3 vastu. Seega, otsustas juhtkomisjon, et on põhjendatud, et loodava omavalitsusüksuse nimeks saab Kastre.

Kohanimenõukogu otsustas oma 20. detsembri 2016 koosolekul soovitusel eelistada moodustuva omavalitsuse nimena Võnnu valla nime, Ühinev vald vastab üsna täpselt Võnnu kihelkonna piiridele. Samas märkis Kohanimenõukogu, et alternatiivse nimena on aktsepteeritav ka Kastre valla nime valik.

Rahandusministeerium leiab, et Vabariigi Valitsusele ei ole haldusüksuse nime kinnitamisel siduv Kohanimenõukogu arvamus. Kuna antud juhul ei ole Kohanimenõukogu ka Kastre valla nime ebasobivaks tunnistanud, siis tuleks lähtuda ühinevate omavalitsuste ning omavalitsuse elanike nimesoovist ja määrata uue haldusüksuse nimeks Kastre vald.

Eelnõu §-ga 2 määratakse uue haldusüksuse piir ning seatakse Maa-ametile ülesandeks korraldada uute piiride kandmine riigi maakatastri kaardile.

Eelnõu §-ga 3 muudetakse Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 1995. a määrust nr 159 „Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine“ Tartu maakonna valdade loetelust jäetakse välja sõnad „Haaslava“, „Mäksa“ ja „Võnnu“ ning lisatakse sõna „Kastre“.

Eelnõu §-ga 4 sätestatakse eelnõu määrusena ja selle §-de 1 ja 3 jõustumise tähtpäev. Vastavalt Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 10 lõikele 1 jõustub Vabariigi Valitsuse määrus haldusterritoriaalse korralduse muutmise kohta Riigi Teatajas avaldamisele järgneval päeval, kuid §-d 1 ja 3, mille järgi moodustatakse Haaslava, Mäksa ja Võnnu valla ühinemisel Kastre vald ja sellest tulenevalt muudetakse haldusüksuste nimistut, jõustuvad ühinenud Kastre Vallavolikogu valimistulemuste väljakuulutamise päeval.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liidu õigusega.

4. Määruse mõjud

Eelnõu määrusena vastuvõtmine omab sotsiaalset mõju, samuti mõju majandusele, elukeskkonnale, regionaalarengule ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele.

Eelnõu määrusena vastuvõtmine omab sotsiaalset mõju, samuti mõju majandusele, elukeskkonnale, regionaalarengule ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele.

Haldusreformi eesmärgiks on:

- a) võimekus pakkuda inimestele paremaid avalikke teenuseid (so teenuseosutamise potentsiaali kasv)
- b) tagada piirkondade konkurentsivõime kasv
- c) täita iseseisvalt neile seadusega pandud ülesandeid

Nimetatud eesmärkide tarvis on oluline, et reformi tulemusena tekivad asustussüsteemi loogilisi seoseid arvestavad omavalitsusüksused, kus on piisavalt elanikke, mis on funktsionaalselt ja majanduslikult sidusad ja mis lähtuvad elanike põhjendatud vajadustest elukorralduseks paremate tingimuste tagamisel.

Arvestades haldusreformi seaduse kriteeriume, eesmärkide ja territoriaalse terviklikkuse põhimõtet on Haaslava, Mäksa ja Võnnu valla ühinemisel üheks omavalitsusüksuseks positiivne mõju haldusreformi eesmärkide täitmisele järgmiste asjaolude lõikes⁶.

Ajalooline põhjendus

Ajalooliselt kuulusid praegused Mäksa ja Võnnu vallad tervikuna Võnnu kihelkonda, praegune Haaslava vald osaliselt Võnnu ja osaliselt Kambja kihelkonda. Praegused Mäksa ja Võnnu vallad on kujunenud varasematest Mäksa ja Kastre valdadest ning Võnnu kirikuvallast, mis on ajalooliselt koos kandnud nime Kastre-Võnnu vald. Praegune Haaslava vald on kujunenud varasematest Haaslava ja Kriimani valdadest.

Ühinemise mõju elanike elutingimustele ja elanike ühtekuuluvustunne

Ühinevad omavalitsused on aastakümnete jooksul üha enam olnud seotud üksteisega, mida on soodustanud asjaolu, et Tartu linnaga on tihe koostöö nii tööalaselt, kui ka teenusrände (era- ja avalike teenuste tarbimine) kaudu. Liituvate valdade ühenduste olemasolu annab võimaluse tagada funktsionaalselt terviklik vald. Kolme valla ühinemise tulemusena moodustub üks Tartu linna lähivööndi piirkond, mille elanike töö- ja tarbimisränne on intensiivne. Ühinemispiirkonna kaugemate piirkondade integreerimine uues omavalitsuse üksuses eeldab sihipäraseid meetmeid, ennekõike ühistranspordi paremat korraldust ja teenuste optimaalsemat osutamist piirkonnas.

Ühinevate omavalitsuste koostöö on olnud aktiivne peamiselt sotsiaal- ja haridusvaldkonnas ning transpordi korraldamisel. Üheskoos korraldatakse Vooremäe mängu. Mäksa ja Haaslava vald toetavad Võnnu kirikut ja Võnnu vabatahtlike päästjaid. Samas nii Võnnu kui Mäksa vald toetavad Vooremäe spordiradade korrashoidu, kui piirkonna atraktiivseimat sportimisvõimalust.

Valdades on välja kujunenud aktiivne külaliikumine, seda tänu võimekatele ja teotahtelistele külakogukondadele. Ühinenuna soovivad vallad jätkata külaliikumise toetamist – eesmärgiks tugeva ja turvalise kogukonna loomine ning hoida omavalitsuse toel aktiivses kasutuses avalikku taristut (külaseltsid, külakeskused, jne).

Ühinemise mõju avalike teenuste osutamise kvaliteedile ja haldussuutlikkusele

Kõigi kolme ühineva omavalitsuse üksuse ühine väljakujunenud majandusruum ja omavahel seotud infrastruktuur, mida juba täna elanikud kasutavad olenemata elukohast, on ühinemise üheks eelduseks. Ühinemispiirkonna elanikele on lähim linn Tartu, kus on olemas haigla,

⁶ Ühinevate omavalitsuste haldusterritoriaalse korralduse muutmise taotlemise otsuse seletuskirja põhjal.

politsei, pääste, riigiteenused, raudtee- ja bussijaam, pangad, arvestatav kaubandus ja muud olulised teenused. Ühinenud omavalitsus võimaldab paremini mõjutada nende teenuste edasist arendamist ja kättesaadavust kogu ühinevate valdade elanikele. Uus ühinenud omavalitsus moodustab ühtse ettevõtluspiirkonna.

Piirkonna oluline sõlmprobleem on inimestele töökohtade ja kvaliteetsete teenuste kättesaadavuse kindlustamine. Kuna maapiirkondade elanike igapäevaelu, eriti töö ja õppimine, on järjest rohkem seotud linnadega, siis on inimeste maale jäämise/tulemise eeltingimuseks head võimalused elanike liikumiseks keskuste ja kaugemate maapiirkondade vahel. Mobiilsuse suurenemine ja liikumisvõimaluste parandamine pakub ka äärealadele uuenenud arenguvõimalusi, võimaldades saada lihtsamini osa erinevates kohtades pakutavatest töökohtadest või teenustest vajaduseta mujale elama kolida. Täna ühendusvõimalused on hajaasustuspiirkondades aga sageli puudulikud, mida peegeldavad ka suhteliselt suured aeg-ruumilised vahemaad lähimate keskustega.

Ühinemise tulemusena kasvab omavalitsuse finantsjuhtimise kvaliteet ja investeerimisvõimekus. Moodustuv uus omavalitsusüksus on heal tasemel põhitegevuse tulemiga ning on võimeline ühinevate omavalitsuste praeguse keskmise laenukoormuse 28,59% puhul investeerima 1,209 mln eurot aastas. Maksimaalse 60% laenukoormuse ja maksimaalse 20% laenu tagasimaksete on hinnanguline investeerimisvõimekus 2,531 mln eurot aastas.

Ühinemise mõju demograafilisele situatsioonile

Ühinemispriirkonna omavalitsustel on mitmed ühised väljakutsed kodanikkonna vananemine ning sellest tulenevalt suurenev surve omavalitsuste eelarvetele, samuti mitmekesiste ja kvaliteetsete kohalike avalike teenuste pakkumise erinev võimekus ja ettevõtlus- ja turismipotentsiaali vähene rakendamine – kõiki neid püütakse omavalitsuste ühinemisega leevendada või lahendada.

Ühinemine iseenesest demograafilist situatsiooni ei muuda. Muutusi saab esile kutsuda edasiste poliitiliste valikutega – erinevad toetused, elu- ja ettevõtluskeskkonna arendamine, sellega kaasnev uute töökohtade teke ja palgataseme paranemine.

Ühinemise mõju transpordi ja kommunikatsiooni korraldusele

Täna ühistranspordisüsteem tugineb varasemalt väljakujunenud bussiliinidele ning ei arvesta sageli inimeste tegelikke liikumisvajadusi. Paremate ühendusvõimaluste tagamise kõrval muutub hõrenea asustuse tingimustes väga oluliseks teenuste senisest säästlikum ja innovatiivsem korraldus ning kohaliku avalike teenuste infrastruktuuri säästlikum arendamine.

Omavalitsused seavad eesmärgiks korraldada ühistranspordisüsteem ümber selliselt, et see vastaks elanike liikumis- ja tööhõive vajadustele, sh tagataks elanikele transpordiühendus keskusega ja teenuskeskustega.

Ühinemise mõju ettevõtluskeskkonnale

Umbes viietuhanda elanikuga omavalitsus on ettevõtjatele ja investoritele atraktiivsem partner. Tööturu paranemine ja mitmekesistumine annab elanikele võimaluse töötada lähipiirkonnas. See pidurdab väljarännet ja ääremaastumist. Suurem omavalitsus suudab paremini reageerida negatiivsete olukordade tekkel, olgu nendeks ettevõtjate otsused töökohtade liigutamisel või muud kriisisituatsioonid.

Ühinemise mõju hariduslikule olukorrale

Piirkonnas annab keskharidust Võnnu keskkool, mistõttu on ühinevate omavalitsuste haridusränne keskhariduse omandamiseks tihedalt seotud ja seda eelkõige Mäksa valla laste osas. Samuti on huvikoolides käivate laste arv, kes igapäevaselt kasutavad valdadevahelist ühistransporti kodust kooli ja tagasi koju sõitmiseks, märkimisväärne. Haaslava valla Sillaotsa koolis käib nii Võnnu valla, kui ka Mäksa valla lapsi.

Valla kui organisatsiooniliselt ühtse teenusepiirkonna toimimine

Eelnõu ei oma olulist mõju keskkonnale, riigiasutuste korraldusele, riigi julgeolekule ega välissuhetele.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamiseks teostavad ühinevad kohaliku omavalitsuse üksused vähemalt järgmisi tegevusi:

- 1) valla põhimääruse ja vallavalitsuse hallatavate asutuste põhimääruste kinnitamine;
- 2) arengukava kinnitamine;
- 3) üldplaneeringu koostamine;
- 4) eelarvestrateegia ja eelarve koostamine ja kinnitamine;
- 5) muude õigusaktide ajakohastamine;
- 6) ametiasutuste reorganiseerimine jne.

Eelnõu määrusena vastuvõtmine võib tuua kaasa kulusid kohaliku omavalitsuse üksuste eelarvetele tööjõukulude osas (eelpoolnimetatud tegevuste teostamiseks, hüvitised võimalike koondamiste puhul), mis on võimalik katta haldusreformi seaduse § 20–23 sätestatud tingimustel ja korras riigieelarvest eraldatavast ühinemistoetusest.

Eelnõu määrusena vastuvõtmine toob kaasa kulud riigieelarvele. Haldusreformi seaduse § 21 lõike 4 alusel makstakse ühinemise järgselt vähemalt 5000 elanikuga omavalitsuste ühinemistoetust kahekordses määras (100 eurot elaniku kohta). Ühinemistoetuse arvutamisel võetakse aluseks elanike arv rahvastikuregistri andmetel 2017. aasta 1. jaanuari seisuga. Ühinemistoetust arvutatakse iga ühinenud omavalitsusüksuse kohta eraldi ning see ei või olla väiksem kui 300 000 eurot ja suurem kui 800 000 eurot iga ühinenud kohaliku omavalitsuse üksuse kohta.

Rahvastikuregistri andmetel elab 1. jaanuari 2017. a seisuga Haaslava vallas 2186 inimest, Mäksa vallas 1752 inimest ja Võnnu vallas 1162 inimest. Kokku on tulevases omavalitsuses 5100 inimest. Kastre valla moodustumisel on riigieelarvest eraldatava ühinemistoetuse summaks 900 000 eurot (300 000 + 300 000 + 300 000) eurot.

Ühinemistoetus eraldatakse arvestades haldusreformi seaduse § 22 kehtestatud ühinemistoetuse maksmise korda. Ühinemise tulemusena moodustunud kohaliku omavalitsuse üksuse ühinemistoetuse suuruse kinnitab Vabariigi Valitsus korraldusega.

Valla- või linnavalitsus peab ühinemistoetuse saamiseks esitama ühe kuu jooksul pärast ühinemise käigus moodustunud kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu valimiste tulemuste väljakuulutamist Rahandusministeeriumile ühinemistoetuse eraldamise taotluse, milles

selgitab ühinemistoetuse kasutamise vastavust kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemise soodustamise seaduse § 6 lõikele 2.

6. Määruse jõustumine

Eelnõu on kavandatud jõustuma Riigi Teatajas avaldamisele järgneval päeval, välja arvatud eelnõu §-d 1 ja 3. Nimetatud sätted jõustuvad kohaliku omavalitsuse volikogus valimistulemuste väljakuulutamise päeval.

Eelnõu jõustumise tähtjad on sätestatud Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 10 lõikes 1.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu ei saadeta eelnõude infosüsteemi EIS kaudu kooskõlastusringile, kuna see ei puuduta otseselt teiste ministeeriumite valitsemisala. Samuti ei saadeta seda kooskõlastamiseks üleriigilistele kohaliku omavalitsuse üksuste liitudele, kuna tegemist on omavalitsuste omaalgatusliku ühinemise otsustamisega, mille puhul ei ole vajadust teiste ühinemisega mitteseotud omavalitsuste arvamust küsida.